

PAUL PRESTON

FRANCO. A BIOGRAPHY

London, 1993. 1002 p.

Egyes ismertetőik szerint a könyv „ellenséges” Francóval szemben, habár forrásanyaga a lehetőségek szerint teljes, és adatai, értékelései pontosak. Az nem kétséges, hogy ez az életrajz az eddigiek közül a legjobb, legtárgyilagosabb és messzemenően választ kíván adni számos olyan kérdésre, amely Franco jobboldali uralmából, uralkodási „sikereiből” és egyéniségéből természetesen adódik.

A tények a következők: Francisco Franco tábornok csaknem négy évtizeden keresztül (1939–1975) volt hatalmon Spanyolországban. Egy ennyire hosszú uralom óhatatlanul megteremti teremtője és haszonélvezője mítoszát. A munka legnagyobb érdeme, hogy a mítoszok mögött a szerző választ igyekszik adni a Franco uralta Spanyolország politikájára és magára az emberre.

Az ezer oldal elolvasása után az az olvasó benyomása, hogy Franco igen ellentmondásos karakter lehetett, s élete legnagyobb eredménye az volt, hogy hatalmon maradt. Hatalma azonban honfitársai többségének csak szenvedést okozott, s alig húsz évvel halála után kormányzásának szinte nyoma sem maradt: Spanyolország

ma, számos autonóm területtel, olyan parlamenti demokráciát képvisel, amely teljes ellentéte mindannak, amiért Franco küzdött, s amiben hitt.

Lássuk először Franco emberi portréját, ahogyan Preston tárgyilagos vonalvezetéséből előrajzolódik. Mint sok más angol életrajzíró, bizonyára teljes joggal, jelentőséget tulajdonít a diktátor jellemének kialakulásában a szülők személyiségének és magatartásának. Apja diktátor hajlamú, léha ember volt, aki lenézte vézna, kis növésű fiát, gúnyolta – szemben férfiasabb külsejű fivéréivel. Így Franco vallásos és türelmes anyja felé fordult, akitől talán tűrőképességet örökölt. A szerző Francót egyszerre ravasznak és hiszékenynek, kegyetlennek és tehetetlennek, féltékeny és gőgösnek jellemzi. Franco – mint fiatal ember – igyekezett magából bátor katonát faragni, Marokkóban a spanyol idegenlégió parancsnokaként a mórok ellen harcolt. Később egy interjúban azt mondta, hogy Afrika tette őt azzá, ami lett. Végig megőrizte magában az ellenérzést a politikussal szemben, a parlamenti kormányzatot szinte a szabadkőművességgel azonosította, amelyet a kommunizmussal együtt mélyfészesen gyűlölt. Elhivatottságot érzett magában: ő az, aki Spanyolországot mindezekről megmentheti. Azt a látványos vezéri fellépést, amely mind Mussolinit, mind Hitlert jellemezte, Franco nélkülözte. Az a tény, hogy oly sokáig megőrizte hatalmát, részben azzal magyarázható: felmérte ellenfelei gyengeségét és árukat; vagy egymás ellen játszotta ki őket, vagy sokukat lefizette.

A szerző a külpolitikával kapcsolatban azt írja, hogy Franco ügyes diplomáciája gyakran csak késlekedő elhatározás volt. Hitler be akarta vonni Spanyolországot a második világháborúba, amit Franco szintén akart, csak arra várt, hogy a győzelemben biztos legyen. Persze várakozásában szerepet játszottak a szövetségesek anyagi juttatásai is. Szinte ugyanez ismétlődött meg a hidegháború éveiben, amikor Franco a kommunizmus elleni védőbástyává emelte rendszerét. Ekkor az amerikaiak szemében emelkedett magasabbra presztízse. A hatvanas években Spanyolország látványos gazdasági növekedése lehetővé tette Franco számára, hogy a maga dicsőségére írja a felemelkedést, holott aligha volt köze hozzá, nem volt közgazdaságilag képzett, legfeljebb az írható a javára, hogy nem hátráltatta a spanyol gazdaság modernizációját.

Megkérdőjelezhető Franco manipulatív készsége. A szerző szerint Franco szükségtelenül eltúlozta a polgárháborút, hogy baloldali ellenségeivel és jobboldali riválisaival egyaránt leszámolhasson, és hatalmának alapjait jobban megvethesse, ám ezt nem elég meggyőzően bizonyítják a források.

A könyv középpontja az a 200 oldal, amely Franco második világháborús diplomáciájával foglalkozik. Az életének utolsó harminc esztendejével foglalkozó rész mintegy 250 oldalt tesz ki. Ez szemmelláthatólag a legnehezebb történetírói vállalkozása volt a szerzőnek, hiszen ekkor már nincsenek drámai fejlemények. Már nem Franco érdekes, hanem az ország társadalomtörténete, habár a hatvanas évek közepéig Franco képes volt felmérni ellenfelei gyengeségeit, s árukat megfizetni. A hatvanas évek gazdasági eredményeit a szerző főleg Franco két miniszterének tulajdonítja.

Mindezek után Franco majdnemhogy csak ceremoniális szerepet töltött be az ország életében. Az 1969–75-ig terjedő utolsó éveket a szerző klinikai pontossággal vezeti végig. Felettlőbb érdekes lehet: egy olyan országban, mint Spanyolország, miként tudott oly sok tehetséges és intelligens ember megalkudni a Franco-rendszerrel, egy olyan rendszerrel, amelynek alapja katonai jellegű volt, amely kegyetlenül szétrombolta a Spanyol Köztársaságot, és amelyik a polgárháború után rengeteg embert végeztetett ki. Ezekre a kérdésekre a London School of Economics professzora higgadt és sokrétű választ nyújt fontos és alapos művében.